

ԱԵԼԻՏԱ ԴՈԼՈՒԽԱՆՅԱՆ

Բանասիրական գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր
ՀՊՄՀ, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամՎԻՅԱՍ ՍԱՐՈՅԱՆԻ ԱՈԱՋԻՆ ՊԻԵՍԸ՝
«ԻՄ ՍԻՐՏԸ ԼԵՈՆԵՐՈՒՄ Է»¹

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Վիլյամ Սարոյանը հիրավի եզակի երեւոյթ է համաշխարհային գրականութեան պատմութեան մեջ: Նրա անունն առկա է աշխարհի նշանավոր հանրագիտարաններում: 1976-ին Լոնդոնում լույս տեսած աշխարհի անցյալից մինչեւ ներկա օրերը նշանավոր մարդկանց կենսագրութիւնը ներկայացնող հանրագիտարանում համաշխարհային գրականութեան դասականների կողքին իր արժանի տեղն է գտել նաեւ Վիլյամ Սարոյանը²:

Սարոյանի կյանքի ու ստեղծագործութեան մասին շատ է գրվել, եւ այդ հետազոտութիւններն ստեղծվել են տարբեր լեզուներով: Հայտնի է, որ նա իր առաջին պիեսը՝ «Իմ սիրտը լեռներում է», գրել է 1939-ին, երբ արդեն հայտնի գրող էր, ստացել էր մի շարք մրցանակներ, դրանց թվում՝ ԱՄՆ-ի գրականութեան համար ամենապատվավոր Պուլիցերյան մրցանակը (1939 թ.), որից հրաժարվել է՝ չնայած իր նյութական մեծ կարիքներին ու մրցանակի գումարային խոշոր արժեքին:

Սարոյանը ծնվել է Ֆրեզնո քաղաքում, սակայն իր հոգեկան ապրումներն ու մտքերը կապված են եղել ծնողների ծննդավայր Բիթլիսի հետ, որի հայերեն առավել տարածված անվանումն է Բաղեշ³, պատմական Աղձնիք աշխարհի Սալնոձորը: Ովքեր եղել են Բաղեշում, կվկայեն, որ այն ունի գեղեցիկ ու նկարեն աշխարհագրական դիրք. կառուցված է ձորերի ու բլուրների վրա: Քաղաքի չորս կողմից գալիս են գետակներ, որոնք քաղաքի կենտրոնում դառնում են Բաղեշ գետը, եւ այն թափվում է Տիգրիսի մեջ: Այսօրվա Բաղեշում դեռ կան չբնակեցված հայկական տներ,

¹* Ստացվել է՝ 13.01.2025, գրախոսվել է՝ 13.02.2025: Էլ. հասցե՝ aelita.dolukhanyan@gmail.com:

² Տե՛ս «Collins Gem Dictionary of Biography», London and Glasgow, 1976, էջ 421:

³ Տե՛ս «Հայաստանի եւ հարակից շրջանների տեղանունների բառարան», Երեւան, 1986, հտ. 1, էջ 685:

որոնցում հայերն ապրել են մինչև 1915-ի ցեղասպանությունը: Քաղաքն ունեցել է 4 եկեղեցիներ եւ 4 վանքեր,⁴ ու եղել է եպիսկոպոսական նստավայր: Այդ վանքերից Ամրդուլու կոչվածը բարձր հեղինակություն է ունեցել ժէ. դարի վերջի եւ ժՀ. դարասկզբի Ամրդուլու (Ամուրդուլու) սուրբ Հովհաննես վանքի վանահայր, ժամանակագիր, նշանավոր հոգեւոր գործիչ եւ մանկավարժ Վարդան Բաղիշեցու շնորհիվ, որը հիմնել է համալսարան ու հարստացրել վանքի գրադարանը տարբեր մատենագիրների ձեռագրերով, կազմել դրանց ձեռագրացուցակը⁵: Բաղեշի բնակիչները եւ վանքերի հոգեւոր արժեքները ոչնչացել են 1915-ի ցեղասպանության ժամանակ: Ահա Մեծ Հայքի այսպիսի նշանավոր քաղաքից էին սերում Սարոյանի ծնողները: Չնայած Արեւմտյան Հայաստանից հայերն ստիպված լքել էին հայրենիքը, սակայն ապրելով Ֆրեզնոյում, նրանք պահպանում էին իրենց ազգային ավանդույթները, կրոնը, լեզուն ու գիրը: Ահա թե ինչ է գրում Սարոյանի ամերիկացի կենսագիրներից մեկը. «Հայերը դարեր շարունակ աշխարհագրական ու պատմական բացառիկություն են դրսեւորել: Հայությունն առաջին ազգն էր, որ քրիստոնեություն ընդունեց, սակայն հայոց քրիստոնեությունը միշտ տարբերվում էր քրիստոնեության այլ ձեւերից՝ եկեղեցու կառուցվածքով, ծեսով եւ հավատքով: Քանի որ քիչ քրիստոնյա ժողովուրդներ էին ապրում Ասիայում, հայերը շրջապատված էին արաբներով, քրդերով, թուրքերով, պարսիկներով եւ իսլամադավան այլ ազգերով»⁶:

Այս բոլոր իրողություններով հանդերձ, կամ հենց դրա շնորհիվ Հայ եկեղեցին ոչ Մեծ Հայքում, ոչ իսկ Կիլիկյան Հայաստանում չկորցրեց ազգային դիմագիծը, որը եւ դարձավ հայապահպանության երաշխիքը թե՛ մայր Հայաստանում եւ թե՛ օտար երկրներում:

⁴ Ա. ԴՈՒՈՒԽԱՆՅԱՆ, Ֆրեզերիկ Մակլերը հայագետ, Երեւան, 2011, էջ 77–78:

⁵ Տէս «Հանդէս Ամսօրեայ», 1952, 1–3, էջ 17 եւ յջ., հմմտ. «Քրիստոնյա Հայաստան հանրագիտարան», Երեւան, 2002, էջ 968:

⁶ Տէս ED. H. FOSTER, William Saroyan, Boise, Idaho, 1984, էջ 17: Այս հեղինակն իրավամբ նշում է, որ Սարոյանին հասկանալու համար ոչ թէ Ամերիկայից է պետք սկսել ընթացքը, այլ Հին Հայաստանից... էղվարդ Հալսի Ֆոսթերը բավականին լավ ներկայացնում է, թե ինչպես Սարոյանները հայտնվեցին Ամերիկայում՝ ընդամենը մեկ անգամ կիրառելով «ջարդեր» բառը. «Soviet Armenia is still occupied largely by Armenians, but few Armenians remain in the Turkish sector, the home of Saroyan's ancestors. It is a vast open land, rugged and threatening. There are a few Turkish villages with their mosques and minarets, and there are also a few Kurdish outposts and, of course, the bedouin tribes. But almost no signs exist to show that Armenians, driven out or exterminated by the massacres a few generations ago, occupied this land for nearly three thousand years», էջ 14:

Վիլյամ Սարոյանը 1964-ին կարողանում է Թուրքիայի կառավարությանից թույլտվություն ստանալ ու մեկնել Բիթլիս՝ իր ծնողների ծննդավայրը տեսնելու, իր արմատներին շփվելու: Ահա թե ինչ է վկայում Սարոյանը. «Իմ մեծ մայր Ամերիկայի մեջ ալ Բիթլիս կապրեր: Ան առանձին Աստված ուներ, կրոն չէր գիտեր, անոր Աստված ուրիշ էր, ան ամենեն շատ մարդու խելքին ու գութին կհավատար ու չէր վհատիր ու չէր հուսահատիր»⁷:

Սարոյանի բիթլիսյան այցի ժամանակ մի ութսունամյա քուրդ նրա հորը հիշում է եւ ցույց է տալիս գրողի հայրական տունը: Այնտեղ նա խնդրում է իր շուրջը խմբված թուրքերին ու քրդերին, որ իրեն մենակ թողնեն հայրական ավերված տանը, որտեղ թոնիրը դեռ տաք էր՝ քուրդ կանայք դրանում հաց էին թխում⁸:

Իր գրող լինելու, հայ ծնվելու մասին Սարոյանը մեզ է ավանդել բազմաթիվ անմոռաց մտքեր: Նրա մարդկային ու գրող լինելու էությունը փայլուն ձեւով դրսևորվել է ողջ ստեղծագործության մեջ:

«ԻՄ ՍԻՐՏԸ ԼԵՌՆԵՐՈՒՄ Է» ՊԻԵՍԻ ՀԱՄԱՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՈՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԵՐՏԵՐԸ

«Իմ սիրտը լեռներում է» պիեսի մեկնաբանությանն անցնելուց առաջ մի թանկ վերհուշ՝ պիեսի սունդուկյանական բեմադրության հետ կապված: Արդեն որոշ ժամանակ պիեսը բեմադրվում էր, «Սովետական արվեստ» ամսագրում լույս էր տեսել Պարույր Սեւակի շատ ջերմ հոդվածը, բոլորի հիացմունքի առարկան էր Առնո Բաբաջանյանի՝ պիեսի համար գրված երաժշտությունը, երբ տարբեր ֆակուլտետների մի խումբ արվեստասեր ուսանողներով որոշեցինք «Իմ սիրտը լեռներում է» բեմադրության դերասաններին հրավիրել Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտի պրոֆեսորադասախոսական կազմի եւ ուսանողության հետ հանդիպման: Ինստիտուտի ղեկավարը՝ Վարդգես Համազասպյանը, խոսեց Վարդան Աճեմյանի հետ, ու հանդիպումը կայացավ 1963-ի աշնանը: Եկել էին բոլոր գլխավոր դերակատարները՝ Վահրամ Փափազյան, Բաբկեն Ներսիսյան, Արուս Ասրյան, Վարդուհի Վարդեբեյան, որն իր նորածին տղայի հետ էր եւ ուրիշներ: Խորեն

⁷ Վ. ՍԱՐՈՅԱՆ, Ընտիր երկեր չորս հատորով, հտ. 1, Երևան, 1986, էջ 7:

⁸ Նույն տեղում, էջ 14:

Աբրահամյանը չէր եկել: Սակայն եկել էր Վարդան Աճեմյանը: Մանկավարժական ինստիտուտի մեծ դահլիճը լեփ-լեցուն էր: Միջանցքներում, դռների արանքում կանգնած էին ուսանողներ ուրիշ բուհերից: 60-ական թվականների Հայաստանն ապրում էր հոգեւոր կյանքով, երիտասարդության ոգեւորությունը կապված էր գրականության ու արվեստի հետ: Իմ ելույթը նվիրված էր Զոնիին, որի դերակատարումը, Պարույր Սեւակի խոսքերով ասած, անզուգական էր: Ես այնքան էի տպավորված Վարդերեսյանի խաղով եւ նրա բեմական հերոսի խորունկ խոսքերով, որ վերջում ինձ կանչեցին Փափազյանի մոտ, որն ինձ գրկելով ասաց. «Մանչս, շատ լավ խոսեցիր»:

Հիմա ես պիեսն ազատորեն, առանց բառարանի կարգում եմ անգլերեն, այնպես, ինչպես գրել է Սարոյանը: Որովհետեւ բեմադրության մեջ Աճեմյանը կատարել էր հավելում: Զոնիի տատիկը, որը միայն հայերեն է խոսում, բնագրում Աճեմյանի բեմադրության մեջ դիմում է իր թոռանն ու ասում.

- Լաո՛, հայ ես, հայերեն խոսի: Հետո երգում է.
- Կանչե՛, կոռմկ, կանչե՛,
- Քանի գարուն է.
- Ղափքներուն սիրաը
- Գունդ-գունդ արուն է:
- Սրտառուչ երգին հետետում է հետեւյալ վշտալի երգեցիկ խոսքը.
- Ուրու՜մ եկավ, ձագերս տաւա՛վ, տաւա՛վ ու կերավ, տաւա՛վ ու կերավ:

Պիեսի բնագրում այս հատվածը չկա, սակայն տատիկը հարցերը տալիս է հայերեն, Զոնին դրանք հասկանում է, բայց պատասխանում է անգլերենով: Տատիկը հայերեն հարցնում է Զոնիին. «How are you, my heart?» («Ո՞նց ես, իմ սրտիկ»): Զոնին պատասխանում է անգլերենով. «Fine» («Հիանալի»)⁹: Իսկ Զոնիի հայրը մոր հետ խոսում է հայերեն¹⁰:

«Իմ սիրտը լեռներում է» պիեսը գրվել է 1939-ին, երբ աշխարհի վրա կախված էր Ֆաշիզմի՝ ռասայական այդ ուսմունքի վտանգը: Սարոյանը պիեսի գործողությունները տեղափոխել է 1914 թվական՝ Առաջին համաշխարհային պատերազմի ժամանակները:

⁹ Տե՛ս W. SAROYAN, Eight plays, Երեւան, 1987, էջ 40:

¹⁰ Նույն տեղում, էջ 41:

Սարոյանը կենսական խնդիրներ է արժարժում պարզ մարդկանց միջոցով: Պիեսում մտավորական միջավայրը ներկայացնում են ծեր դերասանը՝ Մեք Գրեգորը եւ բանաստեղծ Բեն Ալեքսանդրը՝ Զոնիի հայրը: Շոշափվող խնդիրները, սակայն, փիլիսոփայական խորիմաստ հարցադրումներ են: Դրանք են՝ չարի եւ բարու փոխհարաբերությունը, կյանքի եւ մահվան խնդիրը, պատերազմների պատճառները, աղքատությունն ու հարստությունը, բարության ու արվեստի ուժը:

Սարոյանի բոլոր գործերում առկա է գրողի մարդկային կյանքի խոր ճանաչողությունը: Աստվածային օժտվածության հետ միասին Սարոյանը մանկական տարիներից շփվել է կյանքի դժվարություններին, բարոյություններին, իր գիտելիքները ձեռք բերել համառ եւ նպատակասլաց ինքնակրթությամբ, նշանավոր համալսարաններում ունկնդիր լինելու փոխարեն եղել իր դասախոսը եւ ուսանողը: Զարմանալի ճշգրտորեն կողմնորոշվել է եզակիներին ճիշտ գնահատելու խնդրում: Մոսկվայում Սարոյանը հանդիպում է Չարենցին ու միանգամից զգում նրա մեծությունը: Նատալյա Գոնչարն իր գրքում վկայում է, թե Չարենցը Սարոյանին ասել է. «Դու գրում ես անգլերեն, բայց եւայնպեւ դու հայ գրող ես»¹¹: Նրանք փոխադարձաբար զգացել են միմյանց արտասովոր լինելը: Մինչդեռ հայտնի է, որ Սարոյանը կասկածել է, թե արդյոք գրաքննադատները ճիշտ են հասկանում իր մտքերը. «Նա լավատեսական չէր, որ քննադատները կթափանցեն իր մտքի իմաստների մեջ»¹²:

Պիեսում Բեն Ալեքսանդրի խոսքերի միջոցով Սարոյանը ժխտում է պատերազմները. չէ որ հենց Առաջին համաշխարհային պատերազմը հարմար առիթ դարձավ հայերի ցեղասպանության եւ Արեւմտահայաստանի կորստի:

Պիեսում գրված է նաեւ ընտանեկան հարազատության ու ջերմության խնդիրը: Թեեւ Բեն Ալեքսանդրն ապրում է աղքատության մեջ, սակայն հյուրընկալ է, առատաձեռն: Այդ է պատճառը, որ ծերանոցից փախած Մեք Գրեգորը տեսնելով նրանց ջերմ վերաբերմունքը, այլեւս չի ուզում վերադառնալ ծերանոց: Հայ ընտանիքի, հարազատների միմյանց նկատմամբ ունեցած ջերմությունը շարունակական նյութ է Սարոյանի ստեղծագործության մեջ: Հայ վտարանդի գրողներն ու արվեստագետ-

¹¹ Տե՛ս Н. Гончар, Вильям Сароян и его рассказы, Ереван, 1976, էջ 33:

¹² D. STEPHEN CALLON, William Saroyan My Real Work is Being, London, 1983, էջ IX:

ները հայկական ընտանիքի ավանդույթով դաստիարակում են քաղաքակիրթ երկրներին, որոնցում շատ ընդունված է ծերանոց հաստատությունը: 1995-ին Փարիզի «Պարի մաշ» ամսագրի համարներից մեկում Անրի Վերնյը հարցազրույց էր տալիս «Մայրիկ» ֆիլմի առիթով: Նա բացատրում էր, թե այդ ֆիլմում բացի ցեղասպանությունը դատապարտելուց, ինքը հայ ընտանիքի օրինակով ուզում է դաստիարակել եւրոպացիներին, որ ծերացած ծնողներին չտանեն ծերանոց, այլ մինչև վերջ նրանց խնամեն զավակները: Մեք Գրեգորի համար ծերանոցը հավասար է բանտի, եւ դա հաստատում է Զոնիի հայ տատիկը՝ տխրորեն գլուխը շարժելով: Մեք Գրեգորն իրեն համեմատում է հալածական Լիր արքայի հետ, որի կերպարը մարմնավորել է, եւ ինքն իրեն համարում է Շեքսպիրի ողբերգությունները մարմնավորող մեծ դերասան:

Պիեսում գործող անձիք հարուստ չեն, սակայն կարիքը նրանց չի չարացրել, ու նրանք չեն կորցրել մարդու համար այնքան կարեւոր գեղեցիկը զգալու ունակությունը: Մեք Գրեգորի շեփորից հնչող մեղեդին նրանց համախմբում է, սիրով ու ջերմությամբ լցնում միմյանց նկատմամբ: Նրանք իրենց ունեցած համեստ ուտելիքը բերում են Զոնիենց տուն:

Պիեսում յուրօրինակ ձեւով հեղինակի գաղափարախոսն ընդամենը ինը տարեկան Զոնին է, որը նաեւ սթափ հայացք ունի կյանքի խնդիրներում: Զոնին բարի է, նա էլ է համոզված, որ իր հայրը՝ Բեն Ալեքսանդրը, մեծ բանաստեղծ է, ու երբ «Ատլանտիկ» ամսագիրը հետ է ուղարկում հոր բանաստեղծությունները, Զոնին կիսում է հոր զայրույթը ու համոզված է, որ մի օր հայրը կգնահատվի որպես մեծ բանաստեղծ:

Հետաքրքիր է նպարավաճառ պարոն Կոսակի ու Զոնիի երկխոսությունը: Զոնին գալիս է պարոն Կոսակից մի նկանակ հաց ու պանիր գնելու, որպեսզի հյուրը՝ Մեք Գրեգորը, հագեցնի իր քաղցը: Նա գիտի, որ եկել է առանց դրամ ունենալու եւ կարողանում է նպարավաճառի մեջ արթնացնել գթասիրտ մարդուն: Նախ ներկայացնում է, թե ինչպես մարդը քաղցած ընկնում է Չինաստան, ոչ ոք չունի, որ նրան մի քիչ բրինձ տա: Ինչ պետք է անի նա: Կոսակը հասկանում է, որ Զոնին, դարձյալ առանց վճարելու, ուզում է ուտելիք տանել: Նա բացատրում է, թե Ամերիկայում բոլորը աշխատում են, որ դրամ վաստակեն¹³: Պետք է աշխատի նաեւ Զոնիի հայրը: Ի վերջո Զոնին Չինաստանից անցնում է պարոն

¹³ Նույն տեղում, էջ 27:

Կոսակի ընտանիքի անդամներից հետաքրքրվելուն: Այս հարցուփորձը դառնում է սրտաշարժ, ու նպարավաճառը Ջոնին է տալիս պանիրն ու մի նկանակ հացը՝ չմոռանալով հիշեցնել, թե նրանց ընտանիքի պարտքը մեծացավ:

Պիեսում խոսվում է նաեւ մարդու կյանքի կարճատեւության մասին: Չնայած Մեք Գրեգորն արդեն ծեր է, բայց լավ հիշում է, թե կարծես երեկ, 14 տարեկանում՝ 1851-ին, եկավ Գլազգոյի ետնախորշերից Լոնդոն: Բայց դա թվում է ընդամենը երեկ էր:

Պիեսում առկա է նաեւ որբության պատումը: Չէ որ Ջոնին մայր չուներ, սակայն շրջապատված էր տատի ու հոր ջերմությամբ: Նա փողոցում հանդիպում է մի տղայի, որը լրիվ որբ է՝ Հենրի անունով: Նրան որբանոցից որդեգրել են: Ջոնին չգիտի, թե ինչ է որբանոցը: Նա համոզված է, որ իր մայրը գեղեցիկ է եղել, ու ինքը երբ մեծանա, հոր նման բանաստեղծ է դառնալու:

Թեպետ պիեսը տխուր ավարտ ունի, սակայն Ջոնին, տատիկը, Բեն Ալեքսանդրը՝ զրկված իրենց տնից, դեպի անհայտություն են գնում ոչ շարացած ու հուսահատ:

Մի առիթով Սարոյանը խոստովանել է, թե ինքը «պատմում է մի բան, որ չասել չի կարող»¹⁴:

Սարոյանի կենսագիրները նկատել են, որ նրա խոհերը ընտանիքի հետ կապված մտքեր են¹⁵:

Իր գրքում Ումբերտո էկոն ասում է, թե հին Եգիպտոսն անհետացավ եւ նրա ողջ իմաստությունն անցավ քրիստոնեական քաղաքակրթությանը¹⁶: Այդ յուրացման մեջ նա մեծ տեղ է տալիս հայ քրիստոնյա մտածողներին¹⁷:

Սարոյանը հայ հնամենի քաղաքակրթության նորօրյա դրսեւորումն է օտար միջավայրում, եւ իր ասելիքի կարեւորությունն առավել տարածական կլիներ պիեսի ու բեմադրության միջոցով:

Ի վերջո, ողջ պիեսի ասելիքն ամփոփված է ամենավերջում հնչող Ջոնիի խոսքերի մեջ. «Հայրիկ, ես ոչ մեկի անունը չեմ տալիս, բայց ինչ-որ մի տեղ մի բան սխալ է»¹⁸:

¹⁴ Տէս Բ. ЗВЕРЕВ, Грустный солнечный мир Сарояна, Ереван, 1982, էջ 198:

¹⁵ Տէս Լ. LEE AND B. GIFFORD, A Biography Saroyan, New York, 1984, էջ 166:

¹⁶ Մ. Է. Կ. Serendipities Language and Lunacy, San Diego, New York, London, 1998, էջ 68:

¹⁷ Նույն տեղում:

¹⁸ Տէս W. SAROYAN, Eight play, էջ 67:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Վիլյամ Սարոյանի «Իմ սիրտը լեռներում է» պիեսը նրա լավագույն գործերից է եւ երկար ժամանակ բեմադրվել է աշխարհի տարբեր բեմերում, վերածվել կինոնկարի:

Պիեսում քննված են համարդկային այնպիսի խնդիրներ, որոնք վեր-ժամանակյա են: Նրանում քննադատվում են պատերազմները, անտար-բերությունը մարդ էակի նկատմամբ: Ի հակադրություն կյանքի դժվար-ությունների՝ հեղինակը փորձում է հաղթանակը տալ բարությունն ու մարդկային գթասրտությանը:

Պիեսում առկա է նաեւ հայրենաբաղձության խնդիրը. մարդը ուր էլ որ գնա, միեւնույն է նա հիշում է իր ծննդավայրը ու գիտակցաբար, թե ենթագիտակցաբար շարունակում է կապված մնալ նրան:

Քրիստոնեական ոգով գրված այս բեմադրության մեջ, սակայն, ներ-կայացվում է, թե դժվար է ապրել հրաշքի օրենքներով, որովհետեւ կյան-քի օրենքներն ավելի դաժան են, եւ նրանցում մի բան սխալ է:

«Իմ սիրտը լեռներում է» պիեսը Երեւանի Սունդուկյանի անվան թատ-րոնում Վարդան Աճեմյանի բեմադրությամբ եղել է թատերական կյանքի մեծ իրադարձություն:

ՀԻՄՆԱԲԱՌԵՐ

Վիլյամ Սարոյան, պիես, Փրեզնո, Շեքսպիր, Մեք Գրեգոր, Ջոնի, արեւմ-տահայ, գաղթական, բեմադրություն, Վարդան Աճեմյան, Վահրամ Փափա-զյան, Վարդուհի Վարդերեսյան:

РЕЗЮМЕ

Пьеса «В горах моё сердце» — первая драматургическая работа Уильяма Сарояна, созданная на основе его рассказа 1936 года «Человек с сердцем в горах», опубликованного в сборнике Three Times Three. Премьера пьесы состоялась в 1939 году в рамках постановки театральной группы Group Theatre в Калифорнии. Впоследствии пьеса ставилась на сценах многих стран мира и в 1976 году была экранизирована в СССР.

В центре произведения – вечные гуманистические ценности: сострадание, внутренняя доброта, неприятие войны и социальной черствости. Несмотря на жизненные несправедливости, Сароян утверждает торжество человеческого достоинства и милосердия.

Одной из ключевых тем пьесы является ностальгия по родине. Герои, независимо от места их обитания, сохраняют осознанную и подсознательную связь с родной землёй. Эта эмоциональная привязанность отражает общее диаспоральное сознание, актуальное как для армянской аудитории, так и в глобальном контексте.

Хотя пьеса вдохновлена христианскими идеалами любви и надежды, она также не избегает столкновения с суровыми реалиями жизни, ставя вопрос: возможно ли жить лишь чудом в мире, полном жестокости и хаоса?

В Армении пьеса была впервые поставлена в 1961 году на сцене Ереванского государственного академического театра имени Г. Сундукяна под руководством Вардана Аджемяна. Постановка с участием выдающихся актёров Ваграма Папазяна и Вардуй Вардересян стала значимым событием в истории армянского театра.

SUMMARY

My Heart's in the Highlands is William Saroyan's first play and remains one of his most celebrated dramatic works. It is based on his 1936 short story "The Man with the Heart in the Highlands," published in the collection *Three Times Three*. The play premiered in 1939 as part of a Group Theatre production at the Guild Theatre in California. Since then, it has been staged internationally and was adapted into a Soviet film in 1976.

The play addresses timeless and universal human concerns. It denounces war and societal indifference while promoting compassion, inner kindness, and the dignity of the individual. Despite the injustices of the surrounding world, Saroyan affirms the enduring power of humanistic values.

A central theme in the play is nostalgia for the homeland. Wherever life takes them, the characters carry with them a deep, conscious and subconscious connection to their native land. This emotional attachment reflects a broader diasporic sensibility that resonates with both Armenian and global audiences.

Although inspired by Christian ideals of love, hope, and grace, the play also confronts the harsh realities of existence. It raises the question of whether one can live solely by miracle or faith, given the world's intrinsic disorder and cruelty.

In Armenia, the play was first staged in 1961 at the G. Sundukyan State Academic Theatre in Yerevan, directed by Vardan Achemyan. The production, featuring distinguished actors Vagram Papazian and Varduhi Varderesyan, became a landmark in the history of Armenian theater.

